

"מרעיבים אותי כדי שאעזוב את ישראל"

השפעת "חוק הפיקדון" על מבקשי המקלט הפונים לעמותת א.ס.ף

תמונת מצב יולי 2018

ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל
Aid Organization for Refugees and Asylum Seekers in Israel

א.ס.ף
ASSAF

השפעת "חוק הפיקדון" על מבקשי המקלט הפונים לעמותת א.ס.ף - תמונת מצב

רקע

"חוק הפיקדון" הוא חוק שמטרתו היא ליצור מצוקה אנושית בקרב מבקשי המקלט - להרעיב, להחליש ולייאש אותם - עד שיסכימו לצאת "מרצונם" ממדינת ישראל.

מאז מאי 2017 החלו מעסיקים בישראל לנוכות 20% משכר מבקשי מקלט, ולהפקידם בקרן ייעודית. בכפוף להוראות החוק הידוע כ"חוק הפיקדון" (סעיף 4 לחוק למניעת הסתננות), הכספים יוחזרו למבקש המקלט רק עם יציאתו מישראל.

כבר מעל שנה שמבקשי המקלט, אחת הקהילות המוחלשות ביותר בישראל, נאלצים לספוג גזל של חמישית משכרם החודשי. זוהי קהילה שמודרת משירותי הבריאות והרווחה הציבוריים, ואינה זכאית לקצבאות או סיוע בדיוור. יכולת העמידה שלה בגזרות חוק הפיקדון הולך ואוזל. את המחיר משלמים בעיקר ילדים, משפחות ואנשים מוחלשים אחרים. צוות עמותת א.ס.ף, העומד בחזית עבודת הסיוע למבקשי מקלט ופליטים בישראל, עד להידרדרות הכלכלית והמצוקה האנושית שהביאה איתה השנה הראשונה של "חוק הפיקדון". המגמות והמספרים המפורטים בעמודים אלו מסכמים את המתרחש במשרדי העמותה: עלייה של 35% בדיווחים על מצוקה כלכלית. עלייה דרמטית במספר מבקשי המקלט המבקשים סיוע באוכל וחיתולים. דיווחים על רעב. צפיפות הולכת וגוברת בדירות מגורים, ומשפחות שמפחדות להיזרק לרחוב. אנשים המתקשים להמשיך ולסייע לחלשים מהם ורשתות תמיכה קהילתיות שהולכות וקורסות. נשים שנאלצות לעבוד בזנות. הורים שעובדים במהלך רוב שעות היום והלילה כדי להתפרנס וילדים שנותרים לבדם או במסגרות שאינן בטוחות להם. הדרדרות במצבי בריאות ועלייה בהעסקה נצלנית והרעת תנאי עבודה. כל זאת מכוח חוק בספר החוקים הישראלי.

במסגרת הליך משפטי בבג"צ בדרישה לביטול החוק, הודיעה המדינה לבית המשפט שתעשה את מה שסירבה לעשות מלכתחילה בהליכי החקיקה ותיצור תקנות להחרגה עבור "מקרים הומניטריים".

התקנות שעברו ב-27 ביוני 2018 אמנם מקטינות את גובה תשלום הפיקדון מ-20% ל-6% לאוכלוסיות מסוימות (נשים, גברים מגיל 60, קורבנות סחר, קטינים ומי שיוכל להוכיח מצב קיצון בריאותי) אך הן מתעלמות מהמפרנסים העיקריים בקהילה: הגברים - הן בעלי משפחות והן אלו שתומכים באנשים מוחלשים מהם.

תמונת המצב המתוארת בעמודים אלו אינה משאירה מקום לספק - אם לא יבוטל חוק הפיקדון, המצוקה תמשיך ותחריף במהרה עד כדי משבר הומניטרי.

המגמות והמספרים המתוארים בעמודים הבאים נאספו מתייעוד של פניות המגיעות למשרדי עמותת א.ס.ף, ממעקב יומיומי אחר מצב הקהילה בשטח ומחילופי מידע קבועים עם ארגוני רווחה וחינוך אחרים הפועלים בקרב מבקשי המקלט.

עמותת א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל מעניקה סיוע פסיכו-סוציאלי למבקשי מקלט ופועלת לקידום זכויותיהם ומעמדם בפני רשויות המדינה.

השנה הראשונה של "חוק הפקדון" במספרים

במהלך השנה שבין מאי 2017 ומאי 2018 טיפלה עמותת א.ס.ף ביותר מ- 1,300 פניות של מבקשי מקלט. הפניות מגיעות בשעות קבלת הקהל של העמותה, הפתוחה לכל מבקש מקלט, במועדון הנוער ובמסגרות הליווי והתמיכה הפרטנית והקבוצתית בפרויקטים השונים של א.ס.ף. המספרים הבאים מציגים את השפעת חוק הפיקדון על רווחתם של מבקשי המקלט, ביניהם משפחות, יחידים, ילדים, אנשים עם מוגבלויות, נשים וקורבנות עינויים.

מבקשי המקלט רעבים יותר:

+33%

מספר הבקשות לסיוע בחבילות מזון עלה ב-33% לעומת השנה שעברה.

פונים רבים ומשפחותיהם אוכלים פחות ארוחות יומיות ומוותרים על מוצרי מזון בסיסיים. בנוסף, ישנם דיווחים גוברים על רעב.

אני יכולה [להסתדר] בלי אוכל. בשביל הילדים שלי אני יכולה בלי אוכל. אני מבינה שרוצים שלא נאכל כדי שנעזוב אבל אין לנו לאן ללכת ו[אין] שעזר לנו עד עכשיו כבר אין לו. ואני אעשה הכל בשביל שהילדים שלי יאכלו."

אלמז, אם יחידנית לשניים

יותר מבקשי מקלט חוששים להישאר ללא קורת גג:

+86%

עלייה של 86% בחשש מהעדר מקום מגורים קבוע או פחד להיזרק לרחוב.

מבקשי מקלט רבים דואגים שלא יוכלו לעמוד בהוצאות הדיור. כתוצאה, יותר אנשים גרים בדירה אחת ומשפחות רבות מסתפקות בחדר אחד ומכנות מקום לדיירי משנה. לצפיפות יש השפעה ישירה על רמת הפרטיות והרגשת הביטחון האישי של באי הבית, כולל הילדים.

כשאני באה הביתה מבית הספר יש עכשיו בבית הרבה אנשים שאני לא מכירה. אמא ואבא לא בבית וצריך להיות בשקט ואין איפה לשבת. אני בחוץ כל יום אחרי הלימודים. אני מכינה שיעורי בית במדרגות ליד הדלת."

באנה, בת למבקשי מקלט מאריתראה

יותר מבקשי מקלט נקלעים להעסקה פוגענית:

+52%

עלייה של 52% בפניות על רקע היעדר פרנסה או חשש מפיטורים.

מספר רב של פונים, כולל בעלי משפחות רבים, דיווחו כי פוטרו על רקע החלת חוק הפיקדון. רבים נאלצו להסכים לתנאי העסקה פוגעניים הכוללים שכר מתחת לשכר המינימום, אי תשלום ביטוח בריאות או אי מתן תלושי משכורת על מנת להימנע מפיטורים או כדי למצוא עבודה חדשה.

”התחלתי לעבוד שחור במקום אחד [אחרי החלת חוק הפיקדון] אבל אז פיטרו אותי פתאום בלי הסבר. עכשיו אני בעוד מקום בלי תלוש אבל לפעמים בבוקר [הבוס] מתקשר ואומר לי היום להשאר בבית כי אין מספיק עבודה. כל היום אני קם ואני לא יודע אם תהיה עבודה. אני כבר לא יודע מה עדיף. לפחות לפני זה היה לי ביטוח.”

שישאי, מבקש מקלט מאריתראה

מבקשי המקלט חולים יותר ומצבם הנפשי רעוע יותר:

+209%

עלייה של 17% בפניות על רקע בעיות בריאותיות ועליה ב-209% בפניות על רקע הידרדרות במצב הנפשי

מאז החלת החוק יותר מבקשי מקלט מועסקים ללא ביטוח בריאות. הירידה בגישה לטיפול רפואי מביאה להחרפה במצבי חולי. בנוסף, ניתן לזהות מגמה של ייאוש קיצוני ותחושת חוסר אונים בקרב הקהילה. רבים מבטאים חוסר ביטחון וחרדה מפני העתיד ותחושה של חוסר יכולת לשלוט ולהשפיע על מהלך חייהם. נרשמה עליה של 25% בפניות על רקע הצורך בקבלת תמיכה נפשית. הלחץ, המצוקה הכלכלית והחרדה משפיעים על חיי התא המשפחתי ונרשמה עליה של 67% בדיווחים על אלימות במשפחה.

”אני כל הזמן בעבודה. אני בקושי רואה את הילדים שלי. אני מלבישה אותם ישנים ואני מביאה אותם מהגן ישנים. כמו בובות על חוט. הפסקתי לשלם להם ביטוח בריאות. בלילה אני כל הזמן חושבת מה הילדים שלי חושבים עלי.”

רותה, אם חד הורית לשני ילדים

יקוב וצגה הם זוג נשוי, שניהם מבקשי מקלט מאריתראה וקורבנות מחנות העינויים בסיני. יש להם שני ילדים, בני שנתיים וארבע. האם צגה סובלת מכאבי גב כרוניים חזקים. היא אינה עובדת בגלל הכאבים. מכיוון שאינה עובדת, אין לה ביטוח בריאות ולכן אינה מקבלת טיפול רפואי קבוע. מצבה הנפשי ירוד והיא מתקשה לדבר על חוויותיה בסיני. האב יקוב הוא מפרנס יחיד ומטפל כמעט לבדו בילדים ובמשק הבית. תשלומי חוק הפיקדון הורידו חמישית מהכנסת המשפחה. לאחרונה יקוב החל להראות סימני דכאון. יקוב לא נכלל בתקנות ההחרגה החדשות, ולכן התקנות לא ישפרו את מצב המשפחה.

סיפורה של
משפחה

השפעות חוק הפיקדון: מגמות עיקריות

פגיעה בתזונה של ילדים

מאז החלת חוק הפיקדון משפחות מבקשי מקלט נאלצות לצמצם בהוצאות על ילדיהן. ישנה עליה במספר המשפחות המבקשות סיוע במתן תחליפי חלב, חיתולים וציוד בסיסי אחר לתינוקות. ילדים רבים מגיעים רעבים לגנים ולבתי ספר.

פגיעה בבטיחות וביטחון האישי של ילדים

משפחות רבות החלו לשקול להעביר את ילדיהם מגנים מוסדרים לגנים פיראטיים (המכונים "מחסני ילדים"), שעלותם נמוכה יותר אך התנאים בהם ירודים עד כדי סכנה ממשית - בשנים האחרונות מתו שישה תינוקות במסגרות אלו. ההורים, שעובדים שעות מרובות יותר על מנת להשלים לפחות חלק ממה שנלקח מהם תחת חוק הפיקדון, נאלצים להשאיר את הילדים במחסני הילדים, או לבדם בבית. ללא השגחת הורים ועם הצפיפות הגוברת בדירות המגורים, ילדים רבים נותרים לשוטט ברחוב שעות ארוכות. בנוסף, בשנה האחרונה ילדים רבים חשופים לאלימות במשפחה ולהורים המתקשים לתפקד בעקבות לחץ נפשי וחרדה.

פגיעה בבריאות ילדים

משפחות רבות מדווחות שהפסיקו או שהן שוקלות להפסיק את תשלום ביטוח הבריאות לילדים, כולל משפחות עם ילדים המתמודדים עם בעיות בריאות או ילדים עלי צרכים מיוחדים. במשפחות שעדיין מבטחות את ילדיהן, ההורים אינם מצליחים להביא את הילדים לטיפולים ואבחונים בריאותיים כי הם חוששים לפספס שעות עבודה.

פגיעה במבקשי מקלט חזקים המהווים רשת בטחון לפגיעים

בהעדר תמיכה מרשויות המדינה, פיתחה הקהילה רשת תמיכה הדדית בפרטים החלשים שבה. רבים שורדים כלכלית, נפשית וחברתית, רק בזכות התמיכה הקהילתית שהם מקבלים. תשלומי הפיקדון פוגעים גם במבקשי המקלט החזקים אשר הינם לרוב רווקים התומכים בקבוצות הפגיעות בקרב הקהילה. בשנה האחרונה ישנה עליה בפניות ממבקשי מקלט אשר תמכו עד כה בנזקקים במתן קורת גג וסיוע במזון ודיווחו כי אינם יכולים להמשיך לתמוך בהם על רקע הקיצוץ המשמעותי במשכורתם.

חודש בחיי משפחה של מבקשי מקלט

דאווית וסלאם הם זוג נשוי עם תינוקת וילדה פעוטה. דאווית עובד במשרה מלאה בשטיפת כלים במסעדה וסלאם עובדת בנקיון, בחצי משרה. הילדים נמצאים בגן ילדים פיראטי (מחסן ילדים) במהלך היום.

+35%

עלייה של 35% בפניות על רקע מצוקה כלכלית

סלאם		דאווית	
מרויחה	₪ 2,500	מרויח	₪ 6,200
מס הכנסה וביטוח לאומי	₪ 250	מס הכנסה וביטוח לאומי*	₪ 620
תשלומי פקדון	₪ 500	תשלומי פקדון	₪ 1,240
ביטוח בריאות דרך מעסיק	₪ 80	ביטוח בריאות דרך מעסיק	₪ 124
הכנסה	₪ 1,670	הכנסה	₪ 4,216
הכנסה משותפת		₪ 5,886	

*דאווית וסלאם משלמים 10% מס הכנסה. מבקשי מקלט אינם זכאים לנקודות זיכוי ממס הכנסה והם משלמים מס מהשקל הראשון של המשכורת.

הוצאות

שכר דירה	₪ 3,000
מסגרות יום לשני ילדים	₪ 1,100
חשבונות (ארנונה ומים, חשמל, גז)	₪ 400
ביגוד	₪ 200 רק 100₪
תחליף חלב לתינוק, חיתולים	₪ 400 רק 300₪
הוצאות אחרות (טלפון, מוצרי הגיינה, נסיעות וניקיון)	₪ 300 רק 200₪
מזון	₪ 800
ביטוח בריאות ילדים	₪ 240 מותרים לגמרי
סה"כ הוצאות	₪ 6,440

ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל
Aid Organization for Refugees and Asylum Seekers in Israel

רחוב גולומב 25, תל אביב, 6617141 טל 972 72 251 3837 פקס 972 72 251 3838 www.assaf.org.il info@assaf.org.il [@assaf.co.il](https://www.facebook.com/assaf.co.il)